

Enskild motion

Motion till riksdagen: 2014/15:2795

av Mattias Jonsson och Gunilla Carlsson (S)

Rätt till heltidsarbete

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rätten till heltidsarbete.

Motivering

Kvinnor arbetar mindre med betalt arbete än män. Det är främst kvinnor som arbetar deltid och kvinnor är i högre grad än män deltidsarbetslösa och vill öka sin arbetstid. Samtidigt utför kvinnor mer av det obetalda arbetet än män. För att förändra utbredningen av deltidsarbetet, i synnerhet bland kvinnor i kvinnodominerade arbetsmarknadssektorer, krävs en aktiv jämställdhetspolitik både för arbetsliv och för familjeliv.

Deltidsanställningarnas utbredning och systematiska tillämpande kan i grunden kopplas till att arbetskraften i de kvinnodominerade branscherna betraktas som ett slags buffertarbetskraft. Detta har starkt samband med synen på kvinnor som huvudansvariga för familj och det obetalda arbetet i hemmet, och männen som huvudansvariga för den faktiska produktionen. Männen utgör enligt detta förlegade synsätt ”kärnarbetskraften”. Denna norm är så stark att den påverkar såväl arbetsgivare som arbetstagare, något som blir synligt inte minst genom att kvinnors överrepresentation bland deltidsarbetande är synlig också bland nyetablerade på arbetsmarknaden.

Arbetstagarna inom de kvinnodominerade branscherna används frekvent av arbetsgivare som ett slags ”flexibilitetsreserv”. De ges deltidsanställning men kallas sedan in för att arbeta fler timmar när arbetstagaren tycker sig ha behov av det. Dessa så kallade mertidstimmar ges ofta med mycket kort varsel. Många deltidsarbetande vågar inte tacka nej till dem av rädsla för att inte bli tillfrågade nästa gång. På grund av detta har

de mycket litet inflytande över den egna arbetstiden, och möjligheten att planera såväl arbets- som privatliv inskränks kraftigt. Eftersom många har mycket svårt att klara sig på en deltidslön blir dessutom beroendet av mertidstimmar stort. Möjligheten att kombinera två deltidsjobb är i de flesta fall mycket liten. Problemet ligger i att arbetsgivare byggt sina organisationer utifrån en systematisk tillämpning av deltidсанställningar. En femtedel av arbetstagarna i Sverige har deltidsjobb, och kvinnor har det oftare än män. Särskilt utbrett är deltidsarbetet bland kvinnor i arbetaryrken. Andelen har varit ungefär densamma ända sedan 1980-talets början. Bland männen i såväl arbetar- som tjänstemannayrken är det bara var tionde som arbetar deltid. Bland kvinnor i tjänstemannajobb arbetar omkring en fjärdedel deltid (SCB). Det utbredda deltidsarbetet bland kvinnor innebär att kvinnor generellt har sämre möjligheter till ekonomiskt oberoende än vad män har. Därmed har kvinnor sämre möjligheter att själva bestämma hur de vill leva sina liv.

Från arbetsgivarhåll hävdas ofta att det inte går att ha anställda på heltid; exempelvis inom detaljhandeln är detta ett vanligt argument. Kundernas behov hävdas kräva en sådan bemanning att deltidsjobb blir den enda lösningen. Samtidigt är de flesta män som arbetar i butik heltidsanställda, men kvinnorna är det inte.

En lag om rätt till heltidsanställning, med deltid som en möjlighet, skulle vara ett kraftfullt verktyg för att minska deltidsarbetets utbredning. Detta är en central jämställdhets- och jämlikhetspolitisk fråga som direkt skulle ge inkomsteffekter för den stora majoritet undersysselsatta som önskar mer arbetstid, framför allt kvinnor. På sikt skulle sannolikt också statusen öka för yrken där deltidsjobben idag är utbredda. Indirekt förbättrar detta sannolikt såväl timlöner som arbetsvillkor och kan därför ses som ett medel för att strukturellt stärka delar av arbetsmarknaden, framför allt de som är kvinnodominerade.

Ett annat argument för rätt till heltid är att denna samtidigt skulle göra att vi på ett mer effektivt sätt använder arbetskraften, något som av demografiska skäl behövs. I dagsläget innebär det utbredda deltidsarbetet ett resursslöseri som är ohållbart. Heltid ska vara norm på hela arbetsmarknaden.

I första hand bör frågan lösas genom förhandlingar och kollektivavtal. Om denna väg inte är framkomlig kan lagstiftningsvägen vara en möjlighet att överväga.

Mattias Jonsson (S)

Gunilla Carlsson (S)